

ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ
ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣΕΠΙΜΕΛΕΙΑ:
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ
ΓΕΩΡΓΙΑ ΜΑΚΡΗ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ

«Δεν έχουμε ιδέα, απάντησαν μαζί, και τότε ο Μαρσάλ τούς είπε, σαν να απήγγελε, ΠΡΟΣΕΧΩΣ, ΑΝΟΙΧΤΗ ΓΙΑ ΤΟ ΚΟΙΝΟ Η ΣΠΗΛΙΑ ΤΟΥ ΠΛΑΤΩΝΑ, ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΑΤΡΑΞΙΟΝ, ΜΟΝΑΔΙΚΗ ΠΑΓΚΟΣΜΙΩΣ, ΑΓΟΡΑΣΤΕ ΤΩΡΑ ΕΙΣΙΤΗΡΙΟ».

ΖΟΖΕ ΣΑΡΑΜΑΓΚΟΥ,
Η σπηλιά

ΑΡΧΑΙΑ

ΔΙΔΑΓΜΕΝΟ ΚΕΙΜΕΝΟ
ΠΛΑΤΩΝΟΣ ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣ (ΕΝΟΤΗΤΑ 11n)

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Ποιο ζήτημα πραγματεύεται ο Πλάτων στην αλληγορία του σπηλαίου και πώς αυτό σχετίζεται με το κεντρικό θέμα της Πολιτείας;
2. Σύμφωνα με την εισαγωγή του σχολικού βιβλίου, «η αλληγορία είναι ένας εκφραστικός τρόπος με τον οποίο ο συγγραφέας άλλα λέγει και άλλα εννοεί. Πρόκειται συνεπώς για συνεχή μεταφορά ή παρομοίωση». Με βάση το παραπάνω δεδομένο, να δώσετε την αλληγορική ερμηνεία των όρων: «υπόγειο σπήλαιο», «δεσμώτες του σπηλαίου», «επίγειος κόσμος», «άνθρωποι του επίγειου κόσμου», «ομοιώματα», «ήλιος».
3. Ποια χαρακτηριστικά πρέπει να διακρίνουν τους φιλοσόφους - βασιλείς κατά τον Πλάτωνα;
4. **πάθει, φύσιν, οικήσει, αδυνάτους, εικόνα:** Να γράψετε τα ρήματα της αρχαίας ελληνικής από τα οποία παράγονται οι παραπάνω λέξεις.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Στην αλληγορία του σπηλαίου ο Πλάτων πραγματεύεται την επίδραση της παιδείας στην ανθρώπινη φύση, τον καθοριστικό της ρόλο στη συγκρότηση μιας δίκαιης και ευνομούμενης πολιτείας. Σε μια τέτοια πολιτεία η εξουσία θα ασκείται από τους αληθινά πεπαιδευμένους (φιλοσόφους - βασιλείς) και όχι από τους αμαθείς και θα αποσκοπεί στην εξυπηρέτηση του κοινού συμφέροντος, ώστε να εξασφαλίζεται η ευδαιμονία όλων. Ο Πλάτων πίστευε ακράδαντα ότι η ορθή παιδεία αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα για την ηθική αναμόρφωση του ανθρώπου, για την άσκηση της δικαιοσύνης σε κάθε έκφανση της ζωής του. Όπως και ο δάσκαλός του, θεωρούσε τη φαυλότητα και την αδικία προϊόν άγνοιας, ελλιπούς ή εσφαλμένης αγωγής, και κύρια αιτία για τα δεινά και την κακοδαιμονία των ανθρώπων. Με τον τρόπο αυτό συνδέεται το θέμα της συγκεκριμένης αλληγορίας (παιδεία) με το βασικό θέμα του διαλόγου (δικαιοσύνη).
2. **Το υπόγειο και μισοσκότεινο σπήλαιο:** ο διαρκώς μεταβαλλόμενος και γι' αυτό παραπλανητικός και κίβδηλος κόσμος των αισθητών (ο κόσμος της απατηλής φαινομενικότητας), τον οποίο οι άνθρωποι συλλαμβάνουν με τις αισθήσεις τους και εσφαλμένα τον θεωρούν ως τον μόνο πραγματικό και αληθινό. Κατά τον Πλάτωνα, ο αισθητός κόσμος, στον οποίο διαβούν οι άνθρωποι κατά τη διάρκεια της επίγειας παρουσίας τους, είναι υλικός και φθαρτός, ένα ατελές αντίγραφο του νοητού κόσμου.
Οι ένοικοι του σπηλαίου (οι αλυσοδεμένοι δεσμώτες): οι απαίδευτοι / αφιλοσόφητοι άνθρωποι των υφιστάμενων πολιτικών κοινωνιών, οι οποίοι, χωρίς να το γνωρίζουν, ζουν μέσα στο σκότος της αμάθειας και της απαίδευσης, δέσμοι των παραπλανητικών δεδομένων του αισθητού κόσμου.
Ο επάνω από το σπήλαιο κόσμος: ο υπερβατικός κόσμος των νοητών (των πλατωνικών ιδεών), που γίνεται αντιληπτός μέσω της νόησης και όχι των αισθήσεων και στον οποίο μετοικεί η ψυχή μετά την αποδέσμευσή της από το φθαρτό σώμα. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα, ο νοητός κόσμος είναι ο μόνος αληθινός, ο μόνος που παρέχει αληθινή γνώση. Είναι άυλος, άφθαρτος, αμετάβλητος, αιώνιος και ακατάλυτος.
Οι άνθρωποι που βρίσκονται στον επίγειο κόσμο: η αιώνια και αναλλοίωτη ουσία κάθε νοητής οντότητας, την οποία ο Πλάτων αποκαλεί ιδέα ενός ὄντος (ιδέα της ωραιότητας, της δικαιοσύνης κ.τ.λ.) και που μπορεί να γίνει αντιληπτή μόνο μέσω της νόησης (άρα: ανήκει στο νοητό κόσμο). Η «θέασις» των ιδεών αποτελεί, κατά τον φιλόσοφο, τη μόνη αληθινή γνώση, ενώ οτιδήποτε άλλο είναι «δόξα» (δοξασία), με ελάχιστη ή και ανύπαρκτη γνωσιολογική αξία.
Τα τεχνητά αντικείμενα που μεταφέρουν οι άνθρωποι του επίγειου κόσμου: οι χωρο-χρονικές εκφάνσεις (είδωλα, εξεικονίσεις) των ιδεών στο αισθητό σύμπαν (δίκαιοι άνθρωποι ή πράξεις, ωραία πρόσωπα ή πράγματα κ.τ.λ.), οι οποίες γίνονται αντιληπτές μέσω των αισθήσεων, γι' αυτό και ανήκουν στον αισθητό κόσμο.
Ο ήλιος: το «Ἄγαθόν» ή η «ιδέα» του «Ἄγαθού», η υπέρτατη αλήθεια, από την οποία εκπηγάζει κάθε ιδέα στο νοητό κόσμο. Ο Πλάτων διευκρινίζει ότι, όπως ο ήλιος, ως πηγή του φωτός και αιτία της όρασης στο αισθητό σύμπαν, είναι η αιτία της ύπαρξης όλων των όρωμένων και ταυτόχρονα το μέσο με το οποίο αυτά «όρωνται», έτσι και το Ἄγαθόν, ως πηγή της αλήθειας και αιτία της νόησης στο νοητό σύμπαν, είναι η αιτία της ύπαρξης όλων των νοουμένων και ταυτόχρονα το μέσο με το οποίο αυτά νοούνται.
3. Βλ. εισαγωγή σχολικού βιβλίου: «Οι φιλόσοφοι - βασιλείς», σελ. 100 «Οι φιλόσοφοι - βασιλείς ... στο κοπιώδες λειτούργημά τους».
4. **πάθει:** πάσχω, **φύσιν:** φύω / φύομαι, **οικήσει:** οικήω, **αδυνάτους:** δύναμαι, **εικόνα:** εἰκάζω.

κυκλοφορεί...

ΠΛΑΤΩΝΟΣ
ΠΡΩΤΑΓΟΡΑΣΓ' ΛΥΚΕΙΟΥ
ΘΕΩΡΗΤΙΚΗΣ ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗΣ

Π. ΤΖΙΤΖΙΚΑΚΗΣ

εκδόσεις
ΠΡΟΥΚΑΜΙΑΣ

ΑΔΙΔΑΚΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ (Θουκυδίδου Ιστορία, VI, 8-9)

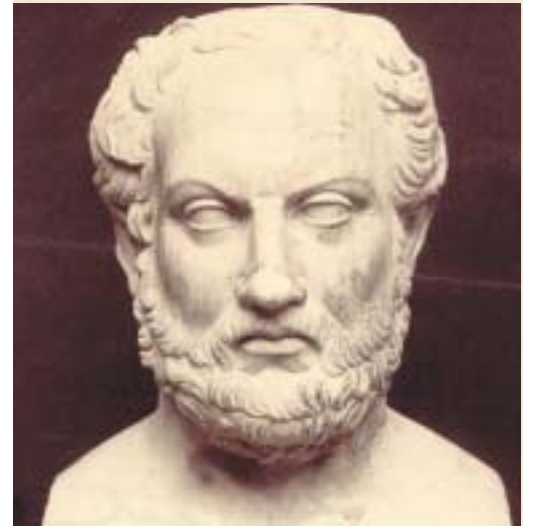
Καὶ ὁ Νικίας ἀκούσιος μὲν ἡρημένος ἄρχειν, νομίζων δὲ τὴν πόλιν οὐκ ὀρθῶς βεβουλευῆσθαι, ἀλλὰ προφάσει βραχεία καὶ εὐπρεπεῖ τῆς Σικελίας ἀπάσης, μεγάλου ἔργου, ἐφίεσθαι, παρελθὼν ἀποτρέψαι ἐβούλετο καὶ παρήνει τοῖς Ἀθηναίοις τοιαύδε. «Ἡ μὲν ἐκκλησία περὶ παρασκευῆς τῆς ἡμετέρας ἦδε ξυνελέγη, καθ' ὅ,τι χρὴ ἐς Σικελίαν ἐκπλεῖν ἔμοι μέντοι δοκεῖ καὶ περὶ αὐτοῦ τούτου ἔτι χρῆναι σκέψασθαι, εἰ ἄμεινόν ἐστιν ἐκπέμπειν τὰς ναῦς καὶ μὴ οὕτω βραχεία βουλή περὶ μεγάλων πραγμάτων ἀνδράσιν ἀλλοφύλοις πειθόμενους πόλεμον οὐ προσήκοντα ἄρασθαι. Καίτοι ἔγωγε καὶ τιμῶμαι ἐκ τοῦ τοιούτου καὶ ἦσσαν ἐτέρων περὶ τῷ ἑμαυτοῦ σώματι ὀρωδῶ, νομίζων ὁμοίως ἀγαθὸν πολίτην εἶναι ὅς ἂν καὶ τοῦ σώματός τι καὶ τῆς οὐσίας προνοηται· μάλιστα γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος καὶ τὰ τῆς πόλεως δι' ἑαυτὸν βούλοιοτο ὀρθοῦσθαι».

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

1. Να μεταφράσετε το παραπάνω κείμενο.
2. Να γράψετε το ζητούμενο ή τους ζητούμενους τύπους για καθεμιά από τις παρακάτω λέξεις:
πειθόμενους, ἄρασθαι: το β ενικό και το γ πληθυντικό προστακτικής μέσου αορίστου β' (για τον πρώτο ρηματικό τύπο) και μέσου αορίστου α' (για το δεύτερο ρηματικό τύπο).
παραλθών, ἐκπλεῖν: το β' ενικό και το γ πληθυντικό προστακτικής ενεστώτα.
ὅ,τι: τις πλάγιες πτώσεις του πληθυντικού αριθμού στο θηλυκό γένος.
βραχεία, μεγάλου: τα τρία γένη των επιθέτων στην ονομαστική ενικού.
3. ἄρχειν, νομίζων (1η γραμμή), τὴν πόλιν, ἐφίεσθαι, ἔργου, σκέψασθαι: Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τις παραπάνω λέξεις.
4. παρελθών: Να χαρακτηρίσετε συντακτικά τη μετοχή και να τη μετατρέψετε στην αντίστοιχη δευτερεύουσα πρόταση.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

1. Και ο Νικίας, ο οποίος είχε εκλεγεί στρατηγός χωρίς να το θέλει και που πίστευε ότι η πόλη δεν είχε αποφασίσει σωστά, αλλά ότι με μια ασήμαντη και εύσχημη πρόφαση επιθυμούσε την κατάκτηση ολόκληρης της Σικελίας, εγχείρημα μεγάλο, αφού ανέβηκε στο βήμα, ήθελε να αποτρέψει τους Αθηναίους και τους συμβούλευε με τέτοια περίπου λόγια: «Η συνέλευση αυτή της εκκλησίας του δήμου συγκλήθηκε για την πολεμική μας προπαρασκευή, για το πώς δηλαδή πρέπει να εκστρατεύσουμε στη Σικελία· εγώ όμως πιστεύω ότι πρέπει να σκεφτούμε ακόμη και γι' αυτή την ίδια την απόφασή μας, αν δηλαδή είναι σωστό να στείλουμε τα πλοία και με μια τόσο σύντομη σύσκεψη για ένα σπουδαίο ζήτημα να αναλάβουμε έναν πόλεμο που δεν μας συμφέρει, εμπιστευόμενοι αλλόφυλους ανθρώπους. Εγώ βέβαια και τίμες εξασφαλίζω για τον εαυτό μου από την εκστρατεία αυτή και λιγότερο από οποιονδήποτε άλλο φοβάμαι για τη ζωή μου, αν και πιστεύω ότι όμοια καλός πολίτης είναι κι αυτός που νοιάζεται και για τη ζωή του και για την περιουσία του· γιατί ένας τέτοιος άνθρωπος θα ήθελε, για το δικό του συμφέρον, να ευτυχεί η πόλη».
2. **πειθόμενους:** πιθού, πιθέσθων
ἄρασθαι: ἄραι, ἄράσθων ή ἄράσθωσαν
παραλθών: πάριθι, παρίοντων ή παρίτωσαν
ἐκπλεῖν: ἔκπλει, ἐκπλεόντων ή ἐκπλείτωσαν
ὅ,τι: ὄντινων, αἴστισι(ν), ἄστινας
βραχεία: ὁ βραχύς, ή βραχεία, τὸ βραχύ
μεγάλου: ὁ μέγας, ή μεγάλη, τὸ μέγα
3. ἄρχειν: απαρέμφατο του σκοπού από τη μετοχή «ἡρημένος»
νομίζων: επιρρηματική αιτιολογική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο («ὁ Νικίας») του ρ. «παρήνει», λειτουργεί στο λόγο ως επιρρηματικός προσδιορισμός του αναγκαστικού αιτίου
τὴν πόλιν: υποκείμενο του απαρεμφάτου «βεβουλευῆσθαι» (ετεροπροσωπία)
ἐφίεσθαι: ειδικό απαρέμφατο, αντικείμενο στη μετοχή «νομίζων»
ἔργου: παράθεση στη λ. «Σικελίας»
σκέψασθαι: τελικό απαρέμφατο, υποκείμενο στο απρόσωπο απαρέμφατο «χρῆναι».
4. παρελθών: επιρρηματική χρονική μετοχή, συνημμένη στο υποκείμενο («ὁ Νικίας») του ρ. ἐβούλετο, λειτουργεί στο λόγο ως επιρρηματικός προσδιορισμός του χρόνου στο ρ. ἐβούλετο, δηλώνοντας το προτερόχρονο στο παρελθόν σε σχέση μ' εκείνο. Μετατρέπεται σε δευτερεύουσα χρονική πρόταση: «ἐπεὶ παρήλθε».

ΘΟΥΚΥΔΙΔΗΣ
(460-399 Η 396 Π.Χ)

Η συγγραφή της ιστορίας του Πελοποννησιακού Πολέμου (431-404 π.Χ.) έδωσε στην ανθρωπότητα το πρώτο επιστημονικά τεκμηριωμένο ιστορικό πόνημα και στον Θουκυδίδη τον τίτλο του πρώτου και κορυφαίου ιστορικού της αρχαιότητας. Στο μεγάλο αυτό έργο, που οι κατοπινοί γραμματικοί το χώρισαν σε 8 τόμους, ο Θουκυδίδης ξεδιπλώνει με αξιοθαύμαστη αρτιότητα την κορυφαία μεθοδολογική του αρχή, που του προσέδωσε και το τεκμήριο της επιστημοσύνης. Την αρχή της εξακριβώσης της ιστορικής αλήθειας. Σκοπός του ήταν - και τον πέτυχε - να μεταδώσει στους αναγνώστες του βεβαιωμένες γνώσεις για τα ιστορικά συμβάντα, ώστε να τα κατανοήσουν, να τα εξηγήσουν και να προνοήσουν για τα μέλλοντα... Θα ήταν ασφαλές, αν αποδίδαμε αυτή τη συγγραφική πρακτική του Θουκυδίδη στην επιρροή του από τη σοφιστική διδασκαλία, που του ενέπνευσε την αυστηρή και συνάμα «χαλαρή» ορθολογιστική σκέψη να αναλύει τα γεγονότα χωρίς προκαταλήψεις. Οι περίφημες «δημηγορίες» του είναι αποκαλυπτικές της ικανότητάς του να δίνει στους αναγνώστες ανάγλυφους τους χαρακτήρες των πρωταγωνιστών. Το μεγαλύτερο μέρος της «ξυγγραφής» του, συντελέστηκε στη Θράκη, πατρίδα των προγόνων του - ο ίδιος καταγόταν από τον Άλιμο - όπου βρέθηκε αυτοεξόριστος επί 20 χρόνια, επειδή ως στρατηγός ηττήθηκε από τον Σπαρτιάτη Βρασίδα, έχασε την Αμφίπολη και θεωρήθηκε προδότης!

